היינו עֲרָיוֹת מַמָּשׁ, האסורות מן התורה, ואילו 'שְׁנִיּוֹת לעריות' היינו איסורי עריות מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, ונקראות שניות לפי שהם שניות לעריות שאסרה התורה (יבמות כ:), כגון אם אמו ואם אביו, שאסרום חכמים כדי להרחיק את האדם מן העבירה, ועליהם אמרו בברייתא שמי שאנס או פיתה אותן אינו משלם קנס, לא יתכן לפרש כך, בֵּיוָן דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא חַיָּיבָא לֵיהּ – כיון שמהתורה אשה זו מותרת לו, אַמַּאי אֵין לָהֶן קָנָס, והרי הטעם שלאשה פסולה אין קנס הוא מחמת שנאמר בפרשה זו 'וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה', ואשה פסולה אינה ראויה להיות אשתו, וממילא אף דין קנס לא נאמר בה, אבל זו שהיא ראויה לו מדאורייתא, כיצד נמעטנה מדין קנס.

מבארת הגמרא: אֶלָּא, 'עֲרָיוֹת' היינו חַיָּיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, כגון בתו, 'שְׁנִיּוֹת לעריות' היינו חַיָּיבֵי כְּרִיתוֹת, כגון אחותו, ועלידן אמרה הברייתא שאם אנסן פטור מקנס. מדייקת הגמרא: אֲבָל חַיָּיבֵי לָאוִין, וכגון ממזרת, יֵשׁ לָהֶן קָנָס. וּמַנִּי – ומי הוא התנא ששנה ברייתא זו, שִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי הִיא, שדרש לעיל (כט:) מלשון הפסוק 'וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה' שמדובר באשה שיש בה הויה וקידושין תופסין בה, וכיון שקידושין תופסים בחייבי לאוין, אף הן בכלל חיוב קנס, וממעט מקנס רק את אלו שאין קידושין תופסים בהן, והיינו חייבי מיתות בית דין וחייבי כריתות.

הגמרא מביאה אופן נוסף לפרש את דברי הברייתא: אִיכָּא דְּאָמְרֵי, 'עֲרָיוֹת' היינו גם חַיָּיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין וְגם חַיָּיבֵי כְּרֵיתוֹת, ו'שְׁנִיּוֹת לעריות' היינו חַיָּיבֵי לָאוִין. ולפי זה מפרשת הגמרא: מַנִּי – מי הוא התנא ששנה ברייתא זו, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא הִיא, שדרש לעיל (כט:) שכוונת הפסוק 'וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה' לאשה הראויה לקיימה, ויוצאים מכלל זה גם חייבי לאוין, כי אף שקידושין תופסין בה, אסור לו לקיימה לאשה ומחויב לגרשה, ולכן הבא עליה פטור מקנס.

* * *

שנינו בברייתא (לה:): הַמְּאָנֶת אֵין לָהּ לֹא קָנָס וְלֹא פִּיתּוּי. מקשה הגמרא: משמע שרק לממאנת אין קנס, והיינו כיון שהיא בחזקת בעולה, הָא קְטַנָּה בְּעָלְמָא – אבל סתם קטנה, שלא מיאנה, אִית לָהּ – יש לה קנס, וּמַנִּי – כדעת מי נשנתה הברייתא, כְּרַבָּנָן הִיא, דְּאָמְרִי שגם קְטַנָּה יֵשׁ לָהּ קָנָס, ולא רק נערה. ואם כן קשה, אִימָא סֵיפָא, שם שנינו, אֲיילוֹנִית, אֵין לָהּ לֹא קָנָס וְלֹא פִּיתּוּי, אָתָא לְרַבִּי מֵאִיר – דין זה ודאי יכול להתפרש רק לשיטת רבי מאיר, דְּאָמַר שקְטַנָּה אֵין לָהּ קָנָס, וְלכן גם לאיילונית אין קנס, דהָא – איילונית זו מַקְטַנּוּתָהּ יָצְתָה לְבֶגֶר – מיד לאחר קטנותה נעשית בוגרת, שעד גיל עשרים היא בחזקת קטנה, לפי שאין לה סימני נערות, ומשם ואילך אנו יודעים שלעולם לא תביא סימנים והרי היא בוגרת, וכיון שאין לה זמן נערות, אין לה קנס [אבל לחכמים שסוברים שיש קנס לקטנה, יש גם קנס לאיילונית קודם שתהא בת עשרים שנה], ונמצא שהַרְיָשָׁא של הברייתא כְּרַבָּנָן, וְסֵיפָא כְּרַבִּי מֵאִיר, ולא משמע בברייתא שנשתנה כדעת שני תנאים שונים.

הגמרא מנסה ליישב את הברייתא: וְכִי תֵּימָא – ואם תרצה ליישב ולומר דְּכוּלָּהּ כְּרַבִּי מֵאִיר הִיא, ולכן אמר בסיפא שאין לאיילונית קנס, וּבְמְאָנֶת, שדייקנו שדווקא לה אין קנס אבל לסתם קטנה יש קנס, ואילו רבי מאיר סובר שקטנה אין לה קנס, אין זו קושיא, כיון דרבי מאיר סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, שאף נערה יכולה למאן בבעלה ולא רק קטנה, וכך תדייק מדברי הברייתא, נערה שמיאנה אין לה קנס, אך סתם נערה יש לה קנס [ובאמת לקטנה אין קנס]. דוחה זאת הגמרא: וְמִי סָבַר לָהּ – וכי רבי מאיר סובר כרבי יהודה לגבי גיל המיאון, וְהָתַנְיָא, עַד מָתַי הַבַּת מְמָאֶנֶת בבעלה, כל זמן שהיא קטנה עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, שהם סימני נערות, אך מאותה שעה אינה יכולה למאן, ואף אם לא בא עליה בעלה לאחר מכן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אף לאחר שתביא שתי שערות עדיין היא ממאנת, אם לא בא עליה בעלה, עַד שֶׁיִּרְבֶּה שָׂחוֹר עַל הַלָּבָן – עד שהשערות מתארכות ונראות כמכסות את רובו של המקום, וכאילו השתנה מראהו לשחור, ומוכח שרבי מאיר חולק על רבי יהודה וסובר שנערה אינה יכולה למאן.

הגמרא מנסה ליישב את הברייתא באופן אחר: אֶלָּא, כל הברייתא כְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, שאף נערה ממאנת, וממילא הדיוק מהרישא הוא שסתם נערה יש לה קנס [ולא סתם קטנה], וּמה ששנינו שאין קנס לאיילונית, היינו כיון שבְּקַטָּנָה סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר, שאין לה קנס, וכיון שאיילונית מקטנותה יוצאת לבגרות, לעולם אין לה קנס. דוחה הגמרא גם תירוץ זה: וְרבי יהודה, מִי סָבַר לָהּ כרבי מאיר, שאין קנס לקטנה, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב על האמור במשנה להלן (מז:) שאין קנס לקטנה 'זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר', וְאִם אִיתָּא – ואם אכן רבי יהודה סובר כרבי מאיר, 'זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה' מַיְּצָעֵי לֵיהּ – היה לו לרב לומר.

מתרצת הגמרא את הברייתא באופן אחר: הַאי תַּנָּא של הברייתא, סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר בַּהֲדָא וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּהֲדָא – סובר כרבי מאיר בדבר אחד, והיינו בזה שאין קנס לקטנה, ולפיכך איילונית אין לה קנס, וחולק על רבי מאיר בדין אחד, והיינו בגיל שבו ניתן למאן, והוא סובר כרבי יהודה שאף נערה יכולה למאן, ויש לדייק מהרישא שרק נערה שמיאנה אין לה קנס, אבל סתם נערה יש לה קנס.

אופן נוסף ליישב את הברייתא: רַפְרָם אָמַר, באמת הברייתא כולה סוברת כרבי מאיר, שאין קנס לקטנה, ולכן לאיילונית אין קנס, ואין לדייק מממאנת שסתם קטנה יש לה קנס, משום דְּמַאי 'מְמָאֶנֶת' שנקטה הברייתא שאין לה קנס, אין הכוונה לממאנת בפשוטו, אלא הָרְאוּיָה לְמָאֵן מחמת גילה, והיינו כל קטנה, אין לה קנס.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: אם כוונת התנא בלשון 'ממאנת' לקטנה, וְלֵיתָנֵי בפירוש 'קְטַנָּה', שאין לה קנס. אומרת הגמרא: קַשְׁיָא – אכן תירוצו של רפרם קשה.

* * *

הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא. שנינו בברייתא: אֲיילוֹנִית, אֵין לָהּ לֹא קָנָס וְלֹא פִּיתּוּי. מקשה הגמרא על כך מבריייתא אחרת: וִירְמְיָהוּ, הַחֲרֶשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה וְהָאֲיילוֹנִית, יֵשׁ לָהֶן קָנָס, וּכמו כן יֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים – הנושא אחת מהן וטוען שמצאה בעולה, מפסידה כתובתה. ועל כל פנים מבואר שלאיילונית יש קנס. מתרצת הגמרא: וְהָא מַאי רוּמְיָא – וכי מה הסתירה שבדבר, הָא – הברייתא הראשונה כְּרַבִּי מֵאִיר היא, שאין קנס לקטנה, ולכן אין קנס לאיילונית, וְהָא – הברייתא השניה כְּרַבָּנָן היא, שיש לקטנה קנס, ולכן גם איילונית קודם שתיבגר יש לה קנס.

תמהה הגמרא על המקשן: וְרָקְאֵרֵי לָהּ מַאי קָאֵרֵי לָהּ – המקשן שהקשה סתירה בין הברייתות, מה עלתה בלבו להקשות כך, והרי פשוט שיש להעמיד את הברייתות במחלוקת חכמים ורבי מאיר. משיבה הגמרא: אמנם ידע זאת המקשן, ומה שהביא ברייתא זו והקשה עליה, אף שאין זו קושיא, היינו מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ לְמִירְמָא אַחֲרִיתִי עִילָּוֵיהּ – לפי שיש לו להקשות על הברייתא שהביא, שחרשת ושוטה יש להן טענת בתולים, ממה ששנינו בברייתא אחרת, הַחֲרֶשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה וְהַבּוֹגֶרֶת וּמוּפֶּשֶׁת עֵץ [–שנתקע לה עץ באותו מקום ואבדו בתוליה], אֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים, ואף אם טוען הבעל שלא מצא להן בתולים, אינן מפסידות כתובתן, אבל הַסּוּמָא וְאַיְילוֹנִית יֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים, ומפסידות כתובתן. סוּמְכוּס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, סוּמָא, אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים, וטעמו יבואר להלן. ועל כל פנים מבואר בברייתא שלחרשת ושוטה אין טענת בתולים, וזה סותר למה ששנינו בברייתא הקודמת שיכול לטעון טענת בתולים.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, לֹא קַשְׁיָא, הָא – הברייתא האחרונה האומרת שאין לחרשת ושוטה טענת בתולים, כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל היא, הסובר (לעיל יב:) שהנושא אשה ולא מצא לה בתולים, נאמנת האשה לטעון שנאנסה לאחר האירוסין ואינה מפסידה

המשך בעמוד לג

כתובתה. וְהָא – הברייתא האומרת שיש טענת בתולים לחרשת ושוטה, כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ היא, שאין האשה נאמנת לטעון שנאנסה לאחר האירוסין.

מקשה הגמרא על תירוצו של רב ששת: אִימַּר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל, הֵיכָא דְּקָא טָעֲנָה אִיהִי – אמנם שמענו מרבן גמליאל שהאשה נאמנת לטעון כן, אבל הֵיכָא דְּלֹא קָא טָעֲנָה אִיהִי – שהיא אינה טוענת דבר, וכגון כאן שהיא חרשת או שוטה, מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ – האם שמענו שאף בזה יסבור רבן גמליאל שאין בעלה יכול לטעון טענת בתולים.

מתרצת הגמרא: אֵין – אכן, אף בזה יסבור כן רבן גמליאל, דְּבֵיוָן דְּאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל שאם היא טוענת כן מְהֵימְנָא – היא נאמנת, בְּגוֹן זוֹ 'פָּתַח פִּיךְ לְאִלֵּם' הוּא – אופן כזה, שהיא חרשת או שוטה ואינה יכולה לטעון בעצמה טענה זו, בית דין צריכים לטעון כן עבורה, שאילו היתה יכולה היתה טוענת שנאנסה לאחר האירוסין, ואינה מפסידה כתובתה.

* * *

הגמרא מבררת את האמור בברייתא האחרונה, לגבי בוגרת. שנינו בברייתא: וַהֲבוֹגֶרֶת, אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים. מקשה הגמרא: וְהָאָמַר רַב, בּוֹגֶרֶת שנישאת, נוֹתְנִין לָהּ לַיְלָה הָרִאשׁוֹן – יכול בעלה לבעול כל הלילה הראשון לנישואין, ואף שהיא רואה דם, משום שאנו תולים כל ראיות דם אלו שהיא רואה שהם מחמת בתולים, שהוא טהור, וכיון שמוכח מכאן שיש לבוגרת בתולים, הדין נותן שיוכל בעלה לטעון טענת בתולים, שהרי נשאה על דעת שהיא בתולה ונמצאה בעולה.

מתרצת הגמרא: **אִי דְּקָא טָעֲנַת טַעֲנַת דָּמִים** – אם טענת הבעל היא שלא מצא לה דם, **הָכִי נַמִּי** – ודאי טענה טובה היא להפסידה כתובתה, משום שאף לבוגרת יש דם בתולים, וכמו שמוכח מדברי רב. **וְקָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – באיזה אופן אמרה הברייתא שאין לו טענת בתולים, **דְּקָטָעַן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ** – שהבעל טוען פתח פתוח מצאתי, ולא בדק אם יש לה דם או לא, והשמיעה לנו הברייתא שאף שלגבי קטנה או נערה מועילה טענה זו להפסידה כתובתה, באשה בוגרת אין זו טענה, משום שבוגרת אין רחמה צר כפי שהיה בנערותה, ולפיכך נדמה לו שפתח פתוח מצא אך באמת היתה בתולה.

* * *

שנינו בברייתא (ע"א): **סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, סוּמָא הנישאת, אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים** – אין הבעל יכול לטעון שמצאה בעולה, ולהפסידה כתובתה. שואלת הגמרא: **מַאי טַעֲמָא דְּסוּמְכוֹס** שבסומא אין טענת בתולים. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְרָא, מִפְּנֵי שֶׁנֶּחְבֶּטֶת עַל גַּבֵּי קַרְקַע**, ומכח המכה יוצאים בתוליה.

מקשה הגמרא: **כּוּלְּהוּ נַמִּי חֲבוּטֵי מִיחַבְּטֵי** – הרי כל הבנות נחבטות לעיתים בקרקע, ואם כן בכל אשה נאמר שלא שייכת טענת בתולים, כיון שעל דעת כן נשאה. מתרצת הגמרא: **כּוּלְּהוּ** – כל הבנות, אם הן נחבטות ונושרים בתוליהן, **רוֹאוֹת** את הדם, **וּמַרְאוֹת לְאִמָּן**, והן מודיעות שבנותיהן אינן בתולות, ואם לא אמרו לו זאת קודם הקידושין, הרי הוא מוטעה בדבר, שנשאה על דעת שהיא בתולה, וכיון שמצאה בעולה מפסידה כתובתה, אך זו – הסומא, **אֵינָהּ רוֹאָה** את הדם, **וְאֵינָהּ מַרְאָה לְאִמָּהּ**, והנושא אותה ופוסק לה כתובה עושה זאת על דעת כן שיתכן שאינה בתולה.

* * *

הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא לעיל (לה:), שם שנינו שהיוצאת משום שם רע אין לה קנס של אונס ומפתה. שנינו בברייתא: **וַהֲיוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רָע, אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי**. והבינה עתה הגמרא שכוונת הברייתא לפרשת 'מוציא שם רע' האמורה בתורה, והיינו אשה שבעלה לא מצא לה בתולים, והביא עדים שזינתה בין האירוסין לנישואין ונאסרה עליו, ולכן גירשה, שעל זה אמרה הברייתא שהאונס או מפתה אותה פטור מקנס. תמהה הגמרא: **הֲיוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רָע, הרי בַּת סְקִילָה הִיא**, כלומר, כיון שהיא מתחייבת סקילה על זנותה בהכרח שהיא כבר בעולה, ואילו דין אונס ומפתה נאמרו רק בבתולה.

מבארת הגמרא את הברייתא באופן אחר: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, הָכִי קָאָמַר** – כך היא כוונת הברייתא, **מִי שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע בִּילְדוּתָהּ, וְלֹא יבואר מהו 'שם רע' זה, אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי**, אם אנס אותה אדם או פיתה אותה.

הגמרא לומדת מברייתא זו דין לגבי שטר חוב, ומתוך כך מבארת מהו 'יצא עליה שם רע בילדותה': **אָמַר רַב פָּפָּא, שְׁמַע מִינָּהּ** – יש ללמוד מדין זה, **דַּאי שְׁטָרָא רִיעֲא** – שטר חוב שהורע כוחו, שיצא עליו שם שהוא פסול, **לֹא מַגְבִּינַן בֵּיהּ** – אין גובים על ידו את החוב הכתוב בו.

הגמרא מבררת באיזה שם פסול מדובר באותו שטר חוב, וממילא באיזה אופן עוסקת הברייתא. מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן אמר רב פפא את דבריו, **אִילֵימָא דְּנָפַק קָלָא עָלֶיהָ דִּשְׁטָרָא דְּזִיְּיפָא הוּא** – אם יצא קול על שטר זה שהוא מזויף, אם כן **הָכְוָותַהּ** – בדומה לכך יש לפרש את דברי הברייתא 'שיצא עליה שם רע בילדותה', **דְּנָפַק עָלֶיהָ קָלָא דְּזִנְאי** – שיצא עליה קול שזינתה, ודי בכך כדי למנוע ממנה את תשלום הקנס מחשש שמא בעולה היא, **וְהרי לא יתכן לומר כן, דַּהֲא אָמַר רָבָא**, אשה פנויה **שֶׁיָּצָא** עָלֶיהָ **שֵׁם מְזֻנֶּה בָּעִיר**, ולא באו עדים על כך, **אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ** מחמת קול זה, ומותרת אפילו לכהונה, ואם כן ודאי יש לה קנס ופיתוי.

הגמרא מבארת את הברייתא ואת דברי רב פפא באופן אחר: **אֶלָּא**, הברייתא עוסקת באופן **דְּאָתוּ בֵּי תְּרֵי וְאָמְרֵי לְדִידְהוּ תְּבַעֲתַנְחִי בְּאִיסּוּרָא** – שבאו שני עדים והעידו שאשה זו תבעה אותם לדבר עבירה והם סירבו לה, וזו ראיה שהיא פרוצה בזנות ומסתבר שכבר נבעלה, ולכן אין לה קנס ופיתוי, אם כן **דְּכְוָותַהּ הָכָא** – כמו כן בדינו של רב פפא מדובר באופן **דְּאָתוּ בֵּי תְּרֵי, וְאָמְרֵי לְדִידְהוּ אָמַר לְהוּ זַיְּיפוּ לִי** – ומעידים שאותו פלוני שמו כתוב בשטר ביקש מהם לחתום לו בשקר על שטר חוב, וסירבו לו, אך כיון שאנו רואים שהוא חשוד בזיוף, אנו פוסלים אף את השטר שיצא לפנינו.

מקשה הגמרא: הרי אין הנידונים שווים, **בַּשְּׁלָמָא הָתָם** – סברא זו מובנת לענין זנות, **דִּשְׁכִיחֵי** – מצויים בני אדם **פְּרוּצֵי**ן, וכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחר זנות והפקירה את עצמה לכך, מסתבר שמצאה פרוצים אחרים שעברו עמה עבירה, וכיון שאינה בתולה אין לה קנס ופיתוי, **אֶלָּא הָכָא**, לגבי שטר חוב, **אִם הוּא הוּחְזַק** – אמנם מדברי העדים אנו לומדים שהוא מחזר אחר זיוף, אך **כָּל יִשְׂרָאֵל מִי הוּחְזְקוּ** לשמוע לו לזייף, והלא אין עדי שקר מצויים, ומדוע נחשוש שהעדים החתומים על השטר הם עדי שקר ונפסול את השטר.

מתרצת הגמרא: אכן אין אנו חושדים בסתם בני אדם שיחתמו שקר, אלא **הָכָא נַמִּי** – אף כאן, לגבי שטר חוב, החשד הוא באותו אדם עצמו, **דַּיְּנִין דְּקָא מַהֲדַּר אַזִּיפָא** – מאחר וראינו שהוא מחזר אחר אנשים על מנת לזייף שטר, **אֵימַר** – אנו אומרים, שמא **זִיְּיפֵי וְכָתַב** – הוא עצמו זייף את חתימות העדים שלפנינו, ולכן השטר פסול, וכעין המבואר בברייתא לגבי אשה המחזרת אחר זנות, שאף שאין עדים שזינתה ממש, אנו מעמידים אותה בחזקת שזינתה.

משנה

בתחילת הפרק פירטה המשנה (כט.) את הנערות שיש להן קנס, אם אדם אנס או פיתה אותן. עתה מונה משנתינו את אותן נערות שאין להן קנס, או מחמת שהן בחזקת בעולות, או מחמת שהבא עליהן מתחייב מיתת בית דין, וחיוב מיתה זה פוטרו מתשלומים מדין 'קם ליה בדרבה מיניה': **וְאֵלּוּ** נערות **שֶׁאֵין לָהֶן קְנָס** – האונס או מפתה אותן פטור מקנס, **הַבָּא עַל הַגִּיּוֹרֶת, וְכֵן הבא עַל הַשְּׁבוּיָה** – בת ישראל שהיתה שבויה בידי גויים ונפדתה, **וְכן הבא עַל הַשִּׁפְחָה** הכנענית שנשתחררה, **שֶׁנִּפְדּוּ** [–השבויות] **וְשֶׁנִּתְגַּיְּרוּ** [–הגיורות] **וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ** [–השפחות] כשהן **יְתֵירוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד**, שהן ראויות לביאה, וכיון שהיו ברשות הגויים הפרוצים בעריות הרי הן בחזקת שהופקרו להם ובעולות הן, ואין להן קנס. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק על דין השבויה **וְאוֹמֵר, שְׁבוּיָה שֶׁנִּפְדֵּית, הֲרֵי הִיא בִּקְדוּשָּׁתָהּ**, ומוחזקת שנשמרה ולא נבעלה, **וְאַף עַל פִּי שֶׁהיתה ברשות הגויים כשהיא גְּדוֹלָה**, ויש לה קנס ופיתוי.

המשנה מביאה אופנים שאין בהם חיוב קנס מחמת שמתחייב מיתה: אדם **הַבָּא עַל בִּתּוֹ**, או **עַל בַּת בִּתּוֹ, עַל בַּת בְּנוֹ, עַל בַּת אִשְׁתּוֹ** שנולדה מבעלה הקודם, או **עַל בַּת בִּתָּהּ** או **עַל בַּת בִּתָּהּ** של אשתו מבעל אחר, **אֵין לָהֶן קְנָס, מִפְּנֵי שֶׁהאונס מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ** על מעשה זה, **שֶׁמִּיתָתָן** של כל אלו **בִּידֵי בֵּית דִּין**, שנידונים בשריפה, **וְכלל הוא בידינו שכָּל הַמִּתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ** למות על ידי בית דין **אֵין מְשַׁלֵּם מָמוֹן** שהתחייב עם המיתה, **שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי המתבוין להכות את חברו והכה אשה מעוברת ויצאו ילדיה, **'וְאִם לֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה'** (שמות כא כב), וכוונת הפסוק שאם לא יהיה אסון מוות באשה ישלם לבעל דמי ולדות, ומדוייק מהפסוק שאם יהיה אסון שמתה האשה, שנענש הרוצח במיתת בית דין, לא יתחייב לשלם דמי ולדות, לפי שאין אדם מת ומשלם.

* * *

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור טעמו של רבי יהודה,

המשך בעמוד רד

ששבויה שנפדית יותר מבת שלש שנים יש לה קנס: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי דּוֹסָא אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד, כלומר, שניהם סוברים שאין אנו חוששים שהשבויה נבעלה בשבייתה. מבארת הגמרא היכן מצינו כן: הראיה שרַבִּי יְהוּדָה סובר כן, היא דְּאָמַר – כמבואר במשנתינו, ששבויה יש לה קנס. וכן רַבִּי דּוֹסָא סובר כן, דְּתָנְיָא, שְׁבוּיָה שנפדית, אם היא בת כהן הרי היא אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה, כפי שהיה קודם שנשבתה, ואין חוששים שנבעלה לשבאי הגוי והתחללה בביאתו ואסורה לחזור ולאכול תרומה, דִּבְרֵי רַבִּי דּוֹסָא. מבאר רבי דוסא את שיטתו, אָמַר רַבִּי דּוֹסָא, וְכִי מָה עָשָׂה לָהּ עֶרְכִּי חַלָּו שלקחה בשבי, וְכִי תעלה על דעתך שמִפְּנֵי שֶׁמִּיעֵךְ לָהּ בֵּין דַּדֶּיהָ דרך שחוק פָּסְלָה מִן הַכְּהוּנָּה, ואין אנו חוששים שנהג בה מנהג הפקר לבועלה ממש. ולדברי רבי יוחנן נמצא שטעמו של רבי יהודה הוא משום שאין השבויה בחזקת שנבעלה.

מביאה הגמרא את דעת החולק על רבי יוחנן: אָמַר רַבָּה, מנין שהטעם של רבי יהודה ורבי דוסא שוה, דִּלְמָא לֹא הֵיא – שמא אין הדבר כן, אלא עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הָכָא, במשנתינו, שאין חוששים בשבויה שנבעלה, אֶלָּא כדי שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׁכָּר, שהאונס או מפתה את השבויה לא ירויח ויפטר מהקנס, ולכן אנו מחזיקים אותו כבתולה, אֲבָל הָתָם, בבת כהן שנשבית, שמא רבי יהודה של משנתינו בְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ, החולקים על רבי דוסא (עדיות פ"ג מ"ו) וחוששים שנבעלה לגוי ונפסלת מלאכול בתרומה.

ממשיך רבה ואומר: אִי נַמִי – עוד יש לומר, לצד השני, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי דּוֹסָא הָתָם, שאין השבויה נפסלת מתרומה, אֶלָּא בְּתָרוּמָה בזמן הזה שחיוב הפרשתה הוא מִדְּרַבָּנָן, שלא חששו חכמים לפוסלה מספק אף בחשש איסור דרבנן, אֲבָל בְּקָנֵס שחיובו מִדְּאוֹרַיְיתָא, שמא בְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ, האומרים במשנתינו שלשבויה אין קנס.

הגמרא מקשה על דברי רבה בשיטת רבי יהודה: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרבה, וְכִי אפשר לומר דְּתַנְיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה הָכָא שיש לה קנס, שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׁכָּר הוּא, וְהָא תָּנֵיא לגבי שיעור כתובה של שבויה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁבוּיָה שֶׁנִּשְׁבֵּית חֲרֵי הִיא בִּקְדוּשָּׁתָהּ ובחזקת שלא נבעלה, וַאֲפִילּוּ נפדית כשהיא בַּת עֶשֶׂר שָׁנִים, שיעור כְּתוּבָּתָהּ הוא מָאתַיִם זוז ככתובת הבתולות [ולא מאה זוז כבעולה], וְהָתָם, לגבי כתובה, מַאי שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׁכָּר אִיכָּא, והרי לא שייך כלל טעם זה, ומוכח שרבי יהודה סובר שבכל מקום אין חוששים שהשבויה נבעלה.

מתרצת הגמרא: לעולם אין רבי יהודה סובר שכל שבויה מוחזקת כבתולה, וטעמו במשנתינו הוא שלא יהא חוטא נשכר, וְהָתָם, לגבי כתובה נַמִּי יש טעם מיוחד בדבר, שאם נפסוק שכתובתה מנה כבעולה, דִּלְמָא מִימַּנְעֵי וְלָא נָסְבֵי לָהּ – שמא ימנעו בני אדם מלישא אותה, ואפילו ישראלים שהיא מותרת להם אף אם נבעלה לגוי, ולכן תיקנו חכמים שכתובתה מאתים כבתולה.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן, שביאר את טעמו של רבי יהודה שלעולם שבויה נשארת בחזקת בתולה. מקשה הגמרא: וְכִי סָבַר רַבִּי יְהוּדָה ששבויה בִּקְדוּשָּׁתָהּ קַיְימָה לכל ענין, וְהָתַנְיָא, כהן הַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה, יְשָׁאֲנָה – מותר לו לישא אותה, אבל אם הוא מֵעִיד בָּהּ שלא נבעלה לגוי, לֹא יְשָׁאֲנָה [ולהלן תבאר הגמרא דין זה]. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, לֹא יְשָׁאֲנָה. ומוכח שרבי יהודה חושש בשבויה שמא נבעלה.

קודם שתתרץ הגמרא את הקושיא, מבארת הגמרא את הברייתא עצמה. תמהה הגמרא: הָא גּוּפָהּ קַשְׁיָא – הברייתא מצד עצמה קשה, אָמַרְתְּ בתחילה שהַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה יְשָׁאֲנָה, ואפילו שלא העידו עליה כלל שלא נבעלה אנו מחזיקים אותה כמותרת, וַהֲדַר תָּנֵא – וחזר התנא ושנה שאם הפודה אותה מֵעִיד בָּהּ שלא נבעלה, לֹא יְשָׁאֲנָה, וקשה, וכי מִשּׁוּם דְּמֵעִיד בָּהּ גרעה ולֹא יְשָׁאֲנָה, והרי אין הדבר מסתבר כלל. מתרצת הגמרא: הָא לֹא קַשְׁיָא, אין כוונת הברייתא כן, אלא הָכִי קָאָמַר, הַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה, וְאחר שפדאה מֵעִיד בָּהּ שלא נבעלה, יְשָׁאֲנָה. מֵעִיד בָּהּ בְּדֵי – אבל אם הוא רק מעיד עליה שהיא כשירה, ולא פדה אותה מממונו, לֹא יְשָׁאֲנָה, ולהלן יבואר טעם החילוק.

הגמרא שבה לקושיא על דעת רבי יוחנן: מִכָּל מָקוֹם לפי דברי רבי יוחנן, קַשְׁיָא לְרַבִּי יְהוּדָה, שבמשנתינו פסק ששבויה נשארה בקדושתה, ואילו בברייתא הוא חושש שנפסלה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, אֵימָא – יש לשנות את הגירסא בברייתא ולומר, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יְשָׁאֲנָה, כשיטתו במשנתינו שלעולם אין חוששים שנבעלה, וכדברי רבי יוחנן.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לְעוֹלָם אפשר לגרוס כְּדָקָתָנֵי בברייתא, 'בין כך ובין כך לא ישאנה', וְרַבִּי יְהוּדָה לא אמר כאן את שיטת עצמו, אלא לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבָּנַן קָאָמַר לְהוּ – טען כנגד חכמים שאף לשיטתם אין מקום לחילוק זה, וכך אמר להם, לְדִידְיכוּ – לשיטתי, שאיני חושש כלל שנפסלה, אלא בקדושתה עומדת, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יְשָׁאֲנָה. אֶלָּא לְדִידְכוּ – לשיטתכם, שאתם חוששים שנבעלה, 'בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יְשָׁאֲנָה' מַבָּעֵי לֵיהּ – היה לכם לומר שלעולם לא ישאנה, ואף אם הפודה עצמו העיד עליה.

מבארת הגמרא את טעמם של חכמים: וְרַבָּנַן, הסוברים שיש חילוק בדבר, אומרים שהַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה וּמֵעִיד בָּהּ יְשָׁאֲנָה, כיון שהוא כהן, ויש חזקה דְּלֹא שָׁדֵי אִינִישׁ זוּזֵי בְּכַדֵּי – שאין אדם משליך ממונו בחינם, ואם לא שידע בודאי שלא נבעלה והיא מותרת לו, לא היה פודה אותה, אבל הַמֵּעִיד בָּהּ בְּדֵי – אם הוא רק מעיד שהיא כשירה, ולא פדאה, לֹא יְשָׁאֲנָה, שיש לחשוש שֶׁמָּא עֵינָיו נָתַן בָּהּ לנושאה אף שפסולה היא, ולכן הוא מעיד שלא נבעלה.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על רבי יוחנן, הסובר שלדעת רבי יהודה לעולם אין חוששים ששבויה נבעלה. מקשה הגמרא: רָמֵי לֵיהּ רַב פָּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל לְרַב יוֹסֵף,

---

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

... תקותי שמזמן לזמן מוסיף בקביעות עתים בלימוד תורת החסידות, נוסף על שמירת שלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור, ובפרט שזכות גזע מחצבתו מסייעתו, וישקיע את הקנאות שלו מורשת אבות בהפצת תורת החסידות הדרכותי' ומנהגי' בכל מקום שידו מגעת, שידוע עד כמה מסרו נפשם רבותנו נשיאנו הק' על הפצת תורה זו, שמזה מובן ג"כ הנחת רוח שגורמים להם בהפצה זו והתעוררות ר"ר שמעוררים על כל אלו העושים והמעשים בהמצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

המחכה לבשו"ט.